

שיעורים בספר הזוהר
על התורה והמועדים

פרשת ויגש

גואלנו מעולם שמך

מאת הרב יצחק לאווי

גליון ט"ז – פרשת ויגש תשפ"א

השיעור החדש השבוע הוקדש על ידי

ידידי הוקדש על ידי ידידי הרה"ג חריף ובקי ר'
יואל גאלדענבערג שליט"א

לזכות ולרפואת התינוק בן עטל בת רחל ריזל

לשמיעת וצפיה בשיעורים, וכן לשאר שיעורים וכתבים,
ולהרשמה לקבלת עדכונים שבועיים באימייל

yitzchoklowy.com

תוכן

- 4.....פרשת ויגש.
- 4.....[א] האדם נברא שיהא ה' נקרא ארך אפים.
- 4.....[ב] כל האותיות נפסלו מלברוא בהם את העולם עד שהגיע אות א'.
- 5.....[ג] העולם נברא במדרגה שנקרא אתה והוא אבינו.
- 5.....[ד] אתה נקרא המלאך הגואל.
- 5.....[ה] אין להפסיק בין הגאולה לתפלה.
- 7.....שיעור זוהר ויגש: ערבות הקב"ה על נעשה אדם.
- 7.....בקשת הכניסה לרובד אחר של שיחת.
- 9.....בידוד הרגע ובידוד מעשה בראשית והעלמת האמצע.
- 10.....להבין את המתחדש במעקב אחר הקבוע.
- 10.....אלהים בסיפור יוסף הכל מסודר מאד.
- 12.....סגולת יהודה בעולם המעשה.
- 13.....סגולת יהודה נובעת ממידת הערבות.
- 14.....תוקף מידת הרחמנות ערבות שהקב"ה לקח על בריאת האדם.
- 15.....למען בריאת העולם צריך מידה אחרת מאשר היפה ביותר.

פרשת ויגש

זוהר חלק א דף רה, א – רה, ב

[א] האדם נברא שיהא ה' נקרא ארך אפים

[ויגש אליו יהודה וגו' ואל יחר אפך בעבדך]

רבי אלעזר פתח: (ישעיהו ס"ג, ט"ז) **כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה יי גואלנו מעולם שמך**. האי קרא אוקמוה (ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן במסכת שבת פ"ט, ב, ומובא גם ברע"מ זוהר חלק ג' רע"א, ב).

אבל תא חזי: כד ברא קב"ה עלמא כל יומא ויומא עבד עבידתא כדקא חזי בכל יומא כגוונא דאצטריך. כיון דאתא יומא שתיטאה ואצטריך למברי אדם, אתת אורייתא קמיה אמרה: האי אדם דאת בעי לאתבראה, זמין הוא לארגזא קמך, אי לא תאריך רוגזך טב ליה דלא יתברי.

אמר לה קב"ה: וכי למגנא איקרינא (שמות ל"ד, ו'. במדבר י"ד, י"ח) **ארך אפים?**

[ב] כל האותיות נפסלו מלברוא בהם את העולם עד שהגיע אות א'

אלא כלא באורייתא אתברי וכלא באורייתא אשתכלל, בגין דעד לא ברא קב"ה עלמין אתיין כל אתון קמיה ועאלו כל את ואת למפרע.

עאלת תי"ו אמרה קמיה: רעותך למברי בי עלמא.

אמר לה: לאו, דבך זמינין צדיקיא למימת, דכתיב (יחזקאל ט', ד') **והתוית תיו על מצחות האנשים וגו'**. ותנינן (שבת נה, א) דכתיב (שם ו') **וממקדשי תחלו** - אל תקרי ממקדשי אלא ממקודשי, ובגין כך בך לא אתברי עלמא.

עאלו תלת אתון **שי"ן קו"ף רי"ש** כל חד וחד בלחודוי. אמר לון קב"ה: לאו אתון כדאי למברי עלמא בגין דאתון אתון דיתקרי בהו **שקר**, ושקר לאו איהו כדאי למיקם קמאי, והא אוקמוה (הקדמת הזוהר ב, ב – ג, ב).

עאלו **צד"י פ"ה**, וכן כלהו עד דמטו לאת **כ"ף**. כיון דנחת כ"ף מעל כתרא אזדעזעו עלאי ותתאי וכו' (כמבואר שם), עד דאתקיים כלא באת בי"ת דאיהו סימן ברכה וביה אשתכלל עלמא ואתברי.

שיעורים בספר הזוהר על התורה – הרב יצחק לאווי | ויגש תשפ"א | 5

ואי תימא דאל"ף איהו רישא דכל אתוון, לאו איהו אלא בגין דאתקרי ביה ארור, ובגין דאתקרי ביה ארור לא אתברי ביה עלמא.

ואע"ג דאל"ף איהי את ברזא עלאה, בגין דלא למיהב דוכתא לסטרא אחרא דאתקרי ארור לא אתברי ביה עלמא. אתא בי"ת ואשתכלל בה עלמא וברכה בה, ובה אתברי.

ג] העולם נברא במדרגה שנקרא אתה והוא אבינו

תא חזי: כי אתה אבינו - בגין דעלמא בהאי דרגא אשתכלל ואתברי ובר נש ביה אתברי ונפק לעלמא.

כי אברהם לא ידענו - דהא אע"ג דביה קיימא עלמא לא אשתדל עלן כמה דאשתדל על ישמעאל דאמר (בראשית י"ז, י"ח) לו ישמעאל יחיה לפניך.

וישראל לא יכירנו - בגין דכל ברכאן דאצטריך לברכא לבנוי שבק להאי דרגא לאתברכא כלהו.

אתה יי אבינו - דהא אנת קיימא עלן תדיר לברכא ולאשגחא עלן, כאבא דאשגח על בנין בכל מה דאצטריך לון.

ד] אתה נקרא המלאך הגואל

גואלנו מעולם שמך - דהא את הוא גואל, דהכי איקרי (בראשית מ"ח, ט"ז) המלאך הגואל אותי, ודאי, גואלנו מעולם שמך - שמך ודאי.

ה] אין להפסיק בין הגאולה לתפלה

תנינן (ברכות ד, ב ר' יוחנן אמר איזהו בן עולם הבא זה הסומך גאולה לתפלה): אין מפסיקין בין גאולה לתפלה. כמה (מנחות ל נ, ב סח בין תפלה של יד לתפלה של ראש עבירה הוא בידו) דאין מפסיקין בין תפלה של יד לתפלה של ראש, דבעי למחזי דכלא חד. והא אוקמוהו (הקדמה יד, א. חיי שרה קלב, ב. וישלח קסת, א).

מקורות ומפרשים

שאלת התורה עתיד למחטי קמך וכו': תחילת פרשת תולדות חלק א' קלד, א [ודברינו שם]. תחילת פרשת שמיני חלק ג' לה, ב. וגם פרשת אחרי מות סט, א.

מהלך אחר בזה נמצא בתיקוני זוהר חדש תיקון א' ונדפס גם בזוהר בראשית כב, א – כג, א.

אור יקר ויגש סימן א'.

תפארת החנוכי פרשת ויגש.

שיעור זוהר ויגש: ערבות הקב"ה על נעשה אדם

בקשת הכניסה לרובד אחר של שיחה

א] ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני ואל יחר אפך בעבדך. פסוק זה הוא בקשת רשות לתפילה. כמו שאנחנו אומרים לפני התפלה אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך. ומה פשר תפלה לפני התפלה וכי תפלה זו עצמה צריכה תפלה ואם כן אין לדבר סוף. אבל הוא מורה לנו שאין כניסה זו אל עולם התפילה דבר קל, היא עצמה צריכה בקשת רשות. כלומר אינה דיבור מאותו האופן שהיינו מדברים בו מקודם, אף לא מאותו האופן שהיינו מדברים בו אל האל. בדיבור מסוג הזה אפשר להתפלל את התפלה קודם התפלה. התפלה עצמה הוא משהו אחר והיא נפתחת רק למי שזכה למענה תפלתו שקודם התפילה.

ב] שני עולמות של דיבור מסוג הזה נפוצים מאד. הרבה פעמים מדברים בני אדם ביניהם לפי אופן אחד, דרך משל אם אני בפגישה עסקית ומדברים אנחנו לפי כללי הנימוס ולפי כללי ההיגיון של עולם המסחר. אבל השיחה הזו מגיעה למבוי סתום. ורואה אנכי כי אין אנחנו יכולים להגיע להסכמה כל זמן שמדברים אנחנו לפי ההנחה שאני סוחר אחד ואתה סוחר חברי ושנינו חיים בעולם המסחר הזה. אמנם יודע אנכי כי באמת אין הקשר שבינינו מסתכם בכך כי יש עוד רבדים של קשר שבו אפשר לדבר. אומר אני אל חברי שמע נא קרב אלי, דבר סתר לי אליך, בוא נעזוב את לבושי המסחר שלנו בוא נדבר פה אל פה. לפעמים יתבטא הדבר בשינוי מקום, נעזוב נא את חדר הפגישות המסחרי ונלך לדבר על כוס יין במקום מסתור. לפעמים בשינוי נפשות הקיימות שם, שלחו נא כל איש מעלי ואדבר עם ידידי באופן נכון. ולפעמים בשום שינוי אלא בשינוי נקודת הלב, הנפעלת על ידי פתיחתי בלשון תחינה, שמע נא אדוני אדבר נא דבר באזניך לא באזני המערכת שלפיה אתה מדבר איתי עד כה.

ג] הכניסה אל הרובד הזה מצריכה בקשת רשות. שכן לסיבה טובה אין בני אדם מדברים זה עם זה על פי רוב אלא משחקים בתפקידים שהוכנו להם מראש. כך מתנהל העולם מבלי לפגוע בנפשות אשר בו כל העת. מחליטים מראש אני הרב ואתה התלמיד אני האדון ואתה העבד אני המעסיק ואתה הפועל אני הבן ואתה האב אני המנהל ואתה המבקש ממני בקשה. ומקיימים אנחנו את החוקים של התפקידים הללו. ומי שרוצה להגיע אל המלך ולומר לו תעזוב נא את המשחק של המלכות שלך לרגע ובוא נדבר כמו שני בשרים ודמים זה לזה. הרי הוא חצוף שאם אין המלך מושיט לו בכוונה את שרביט הזהב יהרגוהו שומרי הסף שזו תפקידם לשמור על משחק התפקידים של המלך. לכן כאשר באה הנשמה וראתה כי לפי כל חוקי התפקידים שנקראים יש אלוהים ויש נבראים הרי היא אשמה. היא מבקשת על נפשה בשעת הדחק ואומרת בי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני. אבקש לדבר אתך דוגרי לפי רובד אחר קודם למשחק הזה, ואנא אל יחר אפך בעבדך אל תכעס עלי על זה ואל תחשוב שאני כופר בזה במשחק התפקידים כולו. כי כמוך כפרעה מעריך אני אותך מאד אותך ואת כל משחק הפרעה שלך. רק בבקשה ניכנס נא לפנים מן המחיצה רגע ברשותך.

ד] הרבה שמות נקראו לאלהים, יש את אלהי הטבע אלהי הסדר ויש את אלהי הנס אלהי ההפתעה. יש את האלוהים המופשט ויש את האלוהים הפרסונלי. ויש את אלוהי הפילוסופים ואת אלוהי המקובלים ואת אלוהי ואת אלוהי החכמים ואת אלוהי הטיפשים ואת אלוהי הרחמים ואלהי הדינים ואת האל המופשט ואת האל הנוכח [ולומדים אנחנו את כולם במקום הראוי]. ולכל אחד מן האלים האלה יש ציור ותמונה אחת מיוחדת לו. יש גם אלוה מיוחד שציורו הוא האל של בעלי תשובה. יהודה הוא הרבי של כל בעלי תשובה. והציור של בעל תשובה הוא לא האל שהתחיל את הנעת הגלגל או שברא את העולם בששת ימים או שנתן את התורה. הציור שלו הוא האל שחתר חתירה, חפר חפירה מתחת כסא הכבוד. זה האל המתגנב לו דרך שומרי הסף שהוא עצמו הציב ודוחה אותם לצד וחותר לו איזה חתירה בלתי חוקית בכדי לעשות מקום לבעל תשובה. זוהי הפעולה של ויגש אליו יהודה חתר חתירה מתחת כסא הכבוד ויאמר בי אדני אל יחר אפך.

בידוד הרגע ובידוד מעשה בראשית והעלמת האמצע

ה] חלופת הרבדים כאן היא נקיטת רגע אחד מתוך סיפור גדול ארוך ומסובך על יוסף ואחיו ויהודה. חלוקת הפרשיות שמה לנו ריווח להתבונן על החלוקה זו. כאשר פרשת וישב הסתיימה עם קליפה נגר גדול שהוא גודל התקיעות שהיו בו יהודה ואחד לפי הפרדיגמה והעולם שהיו שבויים בו, ובפרשה זו מתחילה השלב הבא שהוא התעוזה הגדולה שלקח יהודה ויגש אליו יהודה. אבל האמת הלא שאין זה אלא שלב אחד קטן מתוך הסיפור המתרחב והולך כל פעם שמסתכלים אנחנו עליו, עד שהוא מתרחב כל כך ששוכחים בשרים ודמים על מה עמד המתח מלכתחילה. הלא הסיפור הזה הוא חלק ממשחק שעשה יוסף אל אחיו, שהוא עצמו תמונה גדולה להתבונן בו. וכל הסיפור הזה חלק מן הקנאה שבין יוסף לאחיו שהוא משתרשר עד השאלה כיצד נמשכת ירושת האבות. והיא נמשכת הלאה עד לכל סיפור גלות מצרים אשר קישורו לכל שרשרת סיפורי יוסף מעמיד בפנינו פלא גדול. וכאשר מרחיבים אנחנו את מבטנו הלא נדע כי כל זה הוא סיפור אחד מן בראשית אשר קנאת איש באחיו הותחלה שם כבר ביום הרביעי ובקין והבל והוא משתרשר למעלה ולמטה עד סוף העולם. אבל נעמוד על הרגע שנבחרה לנו ומתוכה נדע הכל.

ו] לפי שהעולם כולו פאזל גדול המורכב מחלקים מתאימים הרי הכל קשור, אבל קשה לבני אדם לעמוד על כל שרשרת הקשרים. החכמים שבינינו יכולים לתפוס את החבל בשני קצותיו הראשיים. ואילו את ידיעת כל השלבים שבאמצע נשאר בלתי לה' לבדו. כי המבינים עומדים על סוד מעשה בראשית ויודעים את המבנים היסודיים שהם בהכרח עומדים מאחורי כל ימות עולם. והרגישים יודעים להבחין את הקורה להם ברגע זה על ידי בידוד התנועה הזו מכל הסובב אותו ועמידה מדויקת על הביטוי שלו. יודעים אנחנו כי בהכרח היסודות הראשונים הם המופיעים בכל והם מוסיפים לנו בהירות בעמידה על הרגע הזה אבל קשה עד בלתי אפשרי לעקוב אחר כל שרשרת הסיבות שהוביל מיסודות בראשית ועד ליום יום שלנו.

להבין את המתחדש במעקב אחר הקבוע

ז] בכל פרשה נוכל לעקוב אחר התנועות המתחדשות שבו על ידי שנתבונן על כל מיני הופעות קבועות ולראות כיצד הם משתנות כאשר הסיפור מתפתח. דרך משל נרצה להבין את התפתחות ספר בראשית נוכל לדבר על התפתחות הרעב והשובע שבו. כיצד השתנה מאכל האדם בחטאו וכיצד התנהגו אברהם ויצחק ויעקב ברעב כיצד הם שונים זה מרעהו ועל ידי ציון ההופעה השווה בכל – נושא הרעב והשובע – נוכל לעמוד על ההבליים שביניהם ולעמוד אחר ההתפתחות.

ח] הדבר הקבוע ביותר בכל סיפורי התורה כולה הוא הופעותיו של אלוהים. לפיכך הצורה הטובה והשורשית ביותר להתבונן אחר התפתחות הסיפורים הוא לעקוב אחרי אופני ההופעה והשימוש של שם ה' בכל הסיפורים, לראות בכמה דרכים הוא מתבטא כל פעם ועל ידי כן נוכל להדגיש את עיקר התנועות המתחדשות בו. פרשיותיו של יוסף מספקים לנו הצצה מרתקת אל התנועות האלה ולא נוכל לעמוד כרגע על כולו אלא להציץ בין החרכים, בעמדנו על הסיפור הסובב את הרגע שלנו, שהוא התחבולות שעשה יוסף לאחיו.

אלהים בסיפור יוסף הכל מסודר מאד

ט] כאשר הגיע הרעב לארץ כנען ביקש יעקב שירדו בניו לארץ כנען. בכך לא עשה כמנהג עצמו וכמנהג אביו שהתייעצו עם ה' בכל ירידתם אל ארץ אחרת. אלא אולי כמנהג אברהם שירד מצרימה מפני הרעב מבלי לשאול, וכבר ביקרו רמב"ן על כך. וברגע שירדו האשימם יוסף שאין כוונותיהם טהורות, כי בוודאי אין משפחה שלימה יורדת לשבור אוכל בלבד אבל מטרה אחרת יש להם, וכאשר סיפרו לו על אביהם ואחיהם בארץ כנען אמר להם יוסף 'את האלהים אני ירא', ונשבע בחיי פרעה שאם לא יורידו את אחיהם איתם הרי הם מרגלים. את האלהים אני ירא הזה אינו האל העוזר מגן אברהם ועזרת שרה, אבל הוא ביטוי של המשנה למלך של פרעה האומר אני אינני פורע חוק יש חוק מעלי ואלהים

מעלי ולא אאסור אתכם במאסר על חשד בלבד, אבל אתן זמן לדין שיברר את עצמו כפי הסדר הנכון.

[י] חזרו לארץ כנען וגילו את צרור כספיהם בשקיהם ופחדו לומר הנה זו עוד עלילה של אדני מצרים הזה לומר שאין אנחנו באים בכנות לקנות אוכל אלא גנבים אנחנו ומי יודע מה כוונה נסתרת יש לנו. כאשר ביקשו לרדת שוב לא רצה יעקב עד שכבד הרעב ויהודה ערב לו, ערבות זו נבארה עוד רגע, אך כאן בפעם הראשונה שלח איתם יעקב את ברכת ה', ואל שדי יתן לכם רחמים. אל שדי הזה הוא האל שהולך איתו בכל פעם שהוא יוצא ממקומו, אומר יעקב אל שדי יתן לכם רחמים אל תרדו ריקם במחשבה טבעית בלבד כפי שהיה בפעם הקודמת, אולי ירחם ויציל אתכם מעלילות האיש.

[יא] באו לארץ מצרים ומיד באו אל האיש שעל בית יוסף להשיב את כספיהם. אך הוא עשה עצמו כאילו לא הוא ששם את כספם באמתחתם ותלה את הדבר באלהים, אלהיכם ואלהי אביכם נתן לכם מטמון. זה שימוש ציני מעט בשם האל לומר הלא מדי פעם קורה הזה שאלהים נותן לאדם מטמון למה לכם לתלות את זה בטעות שלי או כל שכן בעלילה שלי, אלהים עשה זאת כי הוא עושה הכל וכנראה הגיע לכם המטמון הזה בזכותכם או בזכות אבותיכם. הכוונה בכל זה לכאורה שיש איזה סדר לפעמים יש מקרים למישהו בא מטמון אין בזה דבר מיוחד שצריך להיבהל עליו הכל כפי הסדר.

[יב] וכאשר יצאו מצרים ורדפו אחריהם אנשי יוסף, חזר יהודה ואמר האלהים מצא את עון עבדך, והציע את כולם להיות עבדים ליוסף. אמר יוסף חלילה לי מעשות זאת, שזה חזרה אל האלהים אני ירא, למה שאעשה דבר בלתי צודק הלא אני מנהיג הוגן ירא אלהים, מי שגנב יהיה עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם. בכל התהליך הזה אנחנו רואים את האלהים הנמצא בסיפור יוסף משהו מאד מסודר יש חוק וסדר בעולם ואין אפשרות להגזים בו לא לצד עונש לא לצד דין. אם יש הוכחה שאתם לא מרגלים אז אתם לא ואם אין הוכחה אפשר לבדוק. אי

אפשר לעשות שום דבר יוצא מגדר הרגיל. בגדר הרגיל יש אולי אפילו שחר ועונש לפעמים מגיע למישהו מטמון ולפעמים האלהים מצא את עון עבדך ואשמים אנחנו על אחינו אבל אין בכל זה דבר יוצא מגדר הרגיל. ויגש אליו יהודה הוא המרד בסדר זה. ואם חוזרים לבריאת העולם. אז הוא הראה שאין העולם מתקיים במידת הדין. כאשר מצינו את כל הדיון האפשרי במידת האלהים ונתקענו, ויהודה יודע שאי אפשר להמשיך כך באמת. אז ויגש אליו יהודה לבקש רחמים, ועל זה אמר יעקב ואל שדי יתן לכם רחמים. נעמוד על מהות הרחמים האלה.

סגולת יהודה בעולם המעשה

[ג] יהודה הוא איש מסוגל. כפי שאנחנו לומדים על זרעו דוד. מה שהוא עושה מצליח. ולא כי אנחנו יכולים לייחס את זה לאיזה משהו במה שהוא עשה. הוא יעשה בדיוק אותו דבר שמישהו אחר יעשה, או אפילו יעשה משהו פחות טוב ממה שמישהו אחר יעשה. אבל אצלו זה אכן יצליח. ואילו אצל השני לא. ובעולם הזה מעט שמצליח שווה הרבה יותר מהרבה שלא מצליח ולא נפעל. לכן יהודה שיש לו סגולה של לגמור דברים בעולם המעשה שהוא הסגולה של המלכות שהיא מוציאה דברים לידי פועל, אפילו שאולי יש לו פחות מצד עולם המחשבה והרהור, הרי הוא המלך אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה.

[ד] התכונה הזו נקראת בחז"ל סייעתא דשמיא. אמרו בגמרא כתובות סג. ב שאין ללמוד ממה שמר זוטרא עשה כשיטתו במקרה מסוים והצליח כי שם סייעתא דשמיא היה. כלומר סייעתא דשמיא הוא שאתה עושה דבר שאינו ברור כל צרכו ומכל מקום זה מצליח. וזה דבר שאי אפשר ללמוד ממנו כי העולם הוא עולם של יגעת ומצאת תאמין. מה שאפשר לנו לדבר עליו וללמוד מאחרים הוא דווקא בדברים שהם נכונים או מצליחים מצד עצמם. מי שיש לו סייעתא דשמיא אינו בכלל זה. ואמרו על דוד כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה שאול באחת ועלתה לו דוד בשמים ולא עלתה לו. זה נקרא מריה סייעיה אצלו זה עובד.

טו] רואים אנחנו תכונה זו אצל יהודה שוב ושוב. הרי כאשר הציע ראובן לא להרוג את יוסף נכשלה עצתו ויצא ראובן בפחי נפש. ואילו עצתו של יהודה התקבלה ואפילו שהיא היתה עצה רעה הרי סופו של דבר למחיה שלחני אלהים לפניכם. וכאשר מגיע ראובן ולוקח ערבות על בנימין ואומר את שתי בני תמית אומר לו יעקב בכור שוטה הוא זה וכי בניו הם ולא בני. ואילו כאשר יהודה אומר אותו דבר ואפילו פחות מזה, שהרי אינו נותן שום דבר בעד הערבות אלא אנכי אערבנו, מקבל יעקב עצתו. וכן כאן ויגש אליו יהודה קשה לנו לראות מה מחדש יהודה שלא היה נודע בטרם כל ההגשה שלו, ובכל זאת כאשר הוא הציע את הטענה הרי זה פעל את מטרתו.

סגולת יהודה נובעת ממידת הערבות

טז] מידה זו אמנם סייעתא דשמיא הוא, אך היא איננה מתנת חינוך. כמו כל מידה החלה מן השמים היא נובעת מתפיסת האדם את השמים במידה זו. המקבילה הארצית למידה זו של יהודה הוא מידת הערבות עצמו. מנין לערבות מן התורה אנכי אערבנו. הערבות איננה ההבטחת החלפת הלוח בערב אם יצטרך. כי וודאי אצל יהודה לא שייך זה אדרבה בזה טעה ראובן. אבל הערבות הוא לקיחת אחריות רדיקלית. אחריות שאיננה קשורה לאשמה. כי כל אדם המקבל על עצמו שמירת דבר הרי הוא נידון לפי כל מיני חוקים וכללים של שומר חינוך ושומר שכר ואונס ופשיעה וכו'. אבל הלוקח על עצמו בערבות אומר שאין הוא בא לקיים את חובתו. אלא הוא מכניס את עצמו תחת החייב עצמו. אומר הוא אני אדאג למלוה שהכסף יוחזר אליו בלי קשר למי אשם בזה. אני הנני כמו המלוה עצמו ואפילו יותר ממני, כי גם אצלו שייך אונס ואילו אצלי לא שייך אונס. אני מקבל על עצמי את הדבר לא בגדר מסוים של קבלה שיש לו חוקים והיתרים ואונסים. אני פשוט מקבל על עצמי שהדבר ייעשה. זהו משמעות ערבות יהודה על בנימין. הוא לא אומר אשם משהו. הוא אומר חטאתי לך כל הימים שזה אינו כלום. אבל משמעותו הוא שככל שאני קיים אני אדאג שבנימין יחזור. איך אעלה אל אבי והנער איננו איתי. אני אעשה מה שאפשר ומה שלא אפשר אין איזה גבול

לאחריות שלי אני אחראי עליו בצורה אינסופית כאילו היה אני בעצמי. לכן הוא מציע את עצמו תחת בנימין כי זה גדר הערבות שלו שהוא עצמו נכנס תחתיו והוא יודא שיחזור.

[ז] אם מחפשים את המקור לסוג הערבות הזה צריכים לחזור אל בריאת העולם. כאשר ברא הקב"ה את העולם התייעץ בתורה על כל פרט. במילים אחרות כל יום שהוא כל אחד מששת הספירות שבהם נברא העולם עשו את חלקם. כל יום מבטא חלק אחד מן החוק מן הסדר מן התוכנית שצריך להיות בעולם. כאשר הגיע ליום השישי אמר ה' נעשה אדם ענתה היום עצמו הלא מה אנוש כי תזכרנו. עתיד הוא לחטוא לפניך. במילים אחרות העולם נברא בא"ב. ובא"ב יש כל מיני חלקים יש חלקים של חוק וכללים ודינים ויש כל מיני פרטים ודינים. וכל אחד מהם נכנס בפני הקב"ה מלמטה למעלה שכך סדר הדין לשקול את העולה מלמטה, והקב"ה פסל אותם ואמר אינכם כדאי לברוא בכם את העולם. אע"פ שאתם יפים ונאים מאד. כי העולם איננו יכול להיברא במידת הדין. ועומק משמעות זה אינו שאינו יכול להיברא לפי המידה המסוימת של כעס וגבורה כי זה פשוט. אך הכוונה שהוא אינו יכול להיברא לפי מידה אחת בלבד, האדם שהוא עיקר העולם פה לא יוכל לעמוד אם יברא באות תיו או באות שק"ר וכו'. עד שמצא הקב"ה את האות ב' שהוא ברכה והוא השכינה, היינו יהודה, ובה ברא את העולם. במילים אחרות אמרה התורה אם לא תבטיח להיות ארך אפים אל תברא את האדם, היינו חלקי אותיות התורה שאינם ארך אפים אינם יכולים להיות היסוד של האדם. אמר הקב"ה וכי לחינם נקראתי ארך אפים הלא זו היא המידה העיקרית הראשונה שלי ואכן בה נברא האדם.

תוקף מידת הרחמנות ערבות שהקב"ה לקח על בריאת האדם

[יח] נוטים אנחנו להבין את מידת הרחמנות כמידה רכה ואת הדין כמידה קשה. אך אין הדבר כן בשורשו הראשון. מידת הרחמנות היא דווקא המידה שיש בה הכי הרבה תוקף. כמו שאומר הזוהר שערות הדיקנא קשים לכפות את הדינים.

מידת הרחמים נובעת מזה שהקב"ה ערב לתורה על בריאת האדם. כי כאשר טענה מידת הדין בפניו מצד האשמה שיהיה על האדם החוטא אמר הקב"ה אני ערב לו. בשביל זה נקראתי ארך אפים כי כוונתי ביצירת אדם אינו שיהיה יצירה על תנאי. אכן יש מדרגה של תנאי אבל אחרי הכל אנכי אערבנו. אני אומר נעשה אדם ואני לוקח עליו אחריות. בין יהיה האשמה עלי בין יהיה האשמה עליו אין זה משנה בסופו של דבר יתקיים רצונו על ידי האדם. זו המידה של לקיחת אחריות אלוהית שאיננה מתחשבת בשאלת האשמה. בדיוק כמו שלקיחת אחרית ברמה של ערבות אנושית אינה מתחשבת בשאלת האשמה. [וזה הסוד קללת חכם אפילו על תנאי הוא בא ולמדו מיהודה כי במדרגה זו אין תנאים וכל שכן ברכת הקב"ה אפילו על תנאי הוא בא והעולם נברא בברכה ולכן אפילו שהתנה תנאי במעשה בראשית מכל מקום הוא בא גם אם לא יקיימו התנאי].

יט] ובאמת שערבות אינה דבר פשוט פתחו במדרש בני אם ערבת לרעך וכו' שיש להתרחק מן הערבות. כי אין ראוי לאדם לקחת ערבות באופן קל כי הוא אפשרי רק על הדברים שהוא מסכים שיתעצמו עם נפשו ויהיה אחראי עליהם כמו על נפשו. אחרת יהיה תמיד אומר הרבה ועושה מעט שזו היפך המידה האלוהית שנאמן בכל דבריו ולוקח עליהם ערבות במקום המיוחד לו שהוא מקום בריאת האדם.

למען בריאת העולם צריך מידה אחרת מאשר היפה ביותר

כ] מידה זו איננה רגילה, וצריך לדעת כיצד להשתמש בה. גם לאו דווקא שהיא המידה הכי טובה. וודאי הא' היא אות נעלה על הב' ובו ראוי לפתוח אנכי. אבל יסוד העולם צריך להיות על מידה זו. וצריך לדעת כי המידה שמאפשרת לעולם להיברא צריך בהכרח שתהיה לה סגולה זו של עולם המעשה של מידת המלכות. וצריך לפעמים לשכוח לחפש את הדבר הכי יפה והכי טוב. אמר פעם חסיד אחד לצדיק אחר אע"פ שיאה אתה ויפה אתה אין אתה כדאי לברוא בך את העולם שלי. לפי מה שהכיר דווקא הרבי שלו היה מסוגל לבנות את העולם שלו אפילו

אם ידע שאינו החכם והצדיק הכי גדול, זהו שבח מידת דוד שהוא זה שבו אפשר לברוא את העולם גם אם אינו הגדול והטוב ביותר אבל יש בו סגולת גמר המעשה.

[חסר כאן הענין של כי אתה אבינו שנתבאר בשיעור תש"פ ויש להשלים, וכלל הענין מובן כי גואלנו הוא שמך ולא אברהם או יצחק שהם מידות טובות אחר שיש עולם אבל בשעת הדחק אין על מה לסמוך אלא על המלכות בלבד שמרומז ב'אתה' אבינו שהוא גם מידתו של יצחק שאומר בניך הם ולא בני?]